

FORT SABINA

SINDS 1811 • DERDE EDITIE • JAARGANG 3/2019 • FORTWEG 1 HEIJNINGEN

BEDRIJFSUITJES, TRAINING,
TEAMBUILDING, FEESTEN,
FAMILIEDAG, ALLES IS
MOGELIJK OP HET FORT.

PAGINA 2

"GEBOUWD VOOR
KANONNEN,
GEBULDER EN
SOLDATEN"

PAGINA 3

21 TON
BUSKRUIT
EN 69 MAN-
SCHAPPEN.

PAGINA 4

WELKOM OP HET GROENE FORT!

Op het kruispunt van Brabant, Zuid Holland en Zeeland ligt Fort Sabina. Het best bewaarde geheim van west Brabant. Op wel 12 hectare natuurschoon. En wie het eenmaal ontdekt heeft die komt er zeker terug. Niet alleen voor het indrukwekkende verdedigingswerk, de prachtige natuur, de exposities en leuke evenementen. Maar ook om even bij te praten, te lunchen met vrienden of om iets te vieren. Voor bedrijven is het de ideale locatie om binnen en buiten events te organiseren, om op een unieke locatie te vergaderen of voor een zakelijke lunch. Goed bereikbaar en gratis parkeren. Meer weten of reserveren: volg ons op facebook.com/fortsabinahenrica of kijk/reserveer op www.fortsabina.nl.

MAAK EEN ONTDEKKINGSREIS.

Zodra je het poortgebouw door bent kom je in de bijzondere wereld van Fort Sabina. Ontdek de prachtige Tour Modele, het eerste en unieke deel van het fort dat in 1811 in opdracht van Napoleon is gebouwd. Ga daarna op bezoek in de kazerne die in 1881 is gerealiseerd en waar tevens lunchroom de Kletsmaajor is gevestigd. Ook de dubbele remise, het Kruithuis en de onderaardse gang naar een geschutsopstelling (kazemat) zijn plaatsen om te ontdekken. Bijna alles is toegankelijk maar **WEES VOORZICHTIG!** Het terrein is maar liefst 12 hectare groot en er zijn **ZEER STEILE HELLINGEN!** Het is dus zeker **GEEN VEILIGE KINDERSPEELTUIN!** Maar samen met pappa, mamma of met de georganiseerde rondleidingen kan er een spannende en veilige ontdekkingsreis gemaakt worden. Veel plezier!

FORTGAME
DE BOM

www.fortsabina.nl
info@fortsabina.nl

BEDRIJFSUITJE

TEAMBUILDING

TRAINING

DE KLETSMAJOOR, DE LUNCHROOM OP HET FORT

Onze lunchroom "De Kletsmaajor" is de rustieke lunchroom in de grote kazerne. We serveren heerlijke verse producten uit onze eigen keuken met speciaal voor het fort gebakken brood, wat geserveerd wordt op een robuuste plank.

SPECIALE FORT BIEREN

We hebben vijf speciale bieren die exclusief gebrouwen zijn voor ons waar u van kunt genieten! De tripel doopten we tot "Grof Geschut" en de quadrupel tot "Bonaparte". De dubbel kreeg de naam "Soldaat Soldaat". De weizen werd vernoemd naar de "Brisant" granaat en de blond ("Blondje") naar de blonde wasvrouw van het fort.

ZAKELIJK

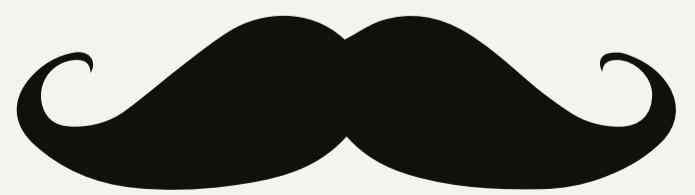
Zakelijk kunt u ook voor een lunch terecht op Fort Sabina. Er zijn ook oude officiersverblijven welke gehuurd kunnen worden voor bijvoorbeeld workshops, creatieve sessies en vergaderingen in combinatie met eten en drinken.

LUNCHBON

Wilt u iemand verrassen met een origineel cadeau denkt u dan eens aan een lunchbon van De Kletsmaajor! Deze is verkrijgbaar bij de Kletsmaajor.

CATERING

Op het gebied van catering verzorgen wij van een heerlijke barbecue tot een uitgebreide lunch en van tapas tot een meer gangen buffet. Alles passend bij de sfeer van Fort Sabina. Voor meer informatie en boekingen info@fonsdekkers.nl

DE KLETSMAJOOR

OP NAAR DE TOEKOMST

Sinds 2018 heeft de stichting Fort Sabina met de gemeente Moerdijk een nieuwe overeenkomst om het fort te exploiteren.

In 2012 heeft de stichting Fort Sabina met de gemeente Moerdijk een overeenkomst getekend om het fort te exploiteren. De stichting heeft een bestuur, dat samen met een enthousiaste groep vrijwilligers en ondernemers werkt aan de herontwikkeling van dit grote erfgoed complex.

Het opknappen gebeurt aan de hand van het zogenaamde Ontwikkelplan, waarin gedurende een jaar of acht alle onderdelen van het fort worden aangepakt door een samenwerking van de Provincie Noord-Brabant, de gemeente Moerdijk en de stichting. De stichting bestaat uit louter vrijwilligers, die vanuit verschillende werkgroepen alles wat er op het fort gebeurt, een extra impuls geven.

Inmiddels heeft Fort Sabina de beschikking over een professionele keuken en is er een nieuw parkeerterrein aangelegd, waar ruim honderd auto's gestald kunnen worden. In de directe nabijheid van de ingang zijn daarnaast nog meerdere plaatsen gereserveerd voor invaliden.

Toeristen weten het fort beter te vinden, zeker sinds het via het pontje van Waterpoort bereikbaar werd. En in het voorjaar van 2019 wordt het fort ook opgenomen in het netwerk van officiële fiets- en wandelroutes van Noord-Brabant. En als je dan op het fort bent kun je met alle elementen kennismaken: de rijke historie, de verscheidenheid aan gebouwen, de uitgestrekte groene omgeving; alles tezamen maakt dit het fort tot een geliefd plekje om je vrije tijd te besteden.

Ben je na een bezoek ook enthousiast en wil je als vrijwilliger een bijdrage leveren: meld je aan via vrijwilligers@fortsabina.nl

FORT SABINA

VOLG ONS

www.fortsabina.nl

[/fortsabinahenrica/](https://www.facebook.com/fortsabinahenrica/)

[/fortsabina/](https://www.instagram.com/fortsabina/)

DE 2e WERELDOORLOG:

75 JAAR BEVRIJDING VAN BRABANT EN FORT SABINA

Het is 75 jaar geleden dat we in Brabant bevrijd werden. Uit het Zuidwesten kwamen de Canadezen, de Amerikanen en de Engelsen. Uit het Zuidoosten de Polen, Amerikanen en Engelsen. In de vroege ochtend van 4 november 1944 bereikte het Britse Hallemsshire Batallion Fijnaart. Op 5 november werd Oudemolen bevrijd, en op 6 november Heijningen en fort Sabina. Het fort was op dat moment de plaats waar veel inwoners van Heijningen en omgeving zich schuil hielden. Daarom zullen we die bevrijding gedurende het hele jaar dankbaar en met speciale programma's herdenken. Op onze site en op Facebook is het laatste nieuws daarover te vinden.

HET GROENE FORT SABINA

Gebouwd voor kanonnen, gebulder en soldaten is het fort Sabina nu veranderd in een historische plek waar de natuur ruimschoots aanwezig is.

Kom in het voorjaar genieten van de kersenbloesem, luister in de zomer naar het ruisen van de eiken in de herfst en bewonder in de winter onze meidorens, getooid met knalrode bessen. Er zijn maar liefst 20 verschillende soorten vogels te ontdekken waarvan enkele zeldzame zoals de kerkuil, het ijsvogeltje en de gekraagde roodstaarten. Loop je rond het fort dan zie je naast vogelkasten ook de vleermuis-

kasten hangen. Want ook voor de baard- en watervleermuisen is het fort een ideale locatie. In de winter gebruiken ze de onderaardse tunnels als verblijfplaats en in de zomer de nestkasten. En natuurlijk doen wij ons best om bij te dragen aan het behoud van de insecten. Zo staat er voor dit jaar een insectenhotel gepland, zijn er rond de parkeerplaats extra bloemen gezaaid en gaan we nog meer bloeiende planten neerzetten. Er

komen er nog meer vlinders, bijen, hommels en andere insecten op bezoek. Aan de voorzijde van het fort is een groot natuurgebied: de Antonie Gorzen. Een zeer belangrijk weidevogelgebied. Daarom is het ook niet vrij toegankelijk maar kun je wel, regelmatig aan een excursie onder begeleiding van Staatsbosbeheer mee doen. Zo ontdek je nog veel meer van de rijke natuur rondom ons groene fort.

DE GESCHIEDENIS VAN FORT SABINA

WE SCHRIJVEN 1809

Nederland is bezet door de Fransen onder leiding van Napoleon. In 1809 doen de Engelsen, die al sinds 17 jaar in oorlog zijn met de Fransen, een inval op Walcheren. Dat is voor Napoleon het moment om opdracht te geven voor de versterking van de kustverdedigings werken. Aan weerszijden van het Volkerak worden in 1811 forten tegenover elkaar gebouwd. Op Oostflakkee Fort Duquesne en aan onze kant Fort De Ruijter, genoemd naar de twee Admiraals die in 1676 elkaar bevochten tijdens de beroemde zeeslag bij de Etna.

EEN VIJFHOEK MET EEN TOREN

Fort De Ruijter bestond toen uit een vijfhoekige wal met daarin een stenen toren, de zogenaamde Tour-modèle. Deze bood ruimte aan 21 ton buskruit en 69 manschappen. Het platte dak had een stenen borstwering, waarachter het geschut was opgesteld en met uitzicht over het Volkerak. Het fort werd omringd door een gracht vol water en was alleen via de ophaalbrug nog toegankelijk.

EEN LASTIGE BARRIÈRE

Met hun strategische ligging en geschut konden deze twee forten voorkomen dat de vijandelijke vloot via het Volkerak kon doorvaren naar het Hollands Diep en verder het land in zouden trekken.

1813-1814 HET VERTREK VAN DE FRANSEN

Tussen 1813 en 1814 vertrekken de Fransen uit heel Nederland en Hollandse koning Willem I zwaait nu de scepter. De naam van Fort Duquesne op Oostflakkee wordt veranderd in Fort Prins Frederik en Willem I Hij geeft opdracht om veranderingen door te voeren aan Fort De Ruijter (later Sabina). De kap van de toren wordt bedekt met rode pannen en aan de binnenkant komt kalkmortel met koeienhaar doormengd.

1874 EEN NIET TE NEMEN BARRIÈRE

In 1874 maakt het fort deel uit van de Stelling van het Volkerak en de Hollandsch Diep. Als extra verdediging tegen vijandelijke vlootten worden er versperringen in het water gelegd tussen beide forten. Schok-torpedo's (een soort mijnen) die in het water hingen. Wanneer de vijandige vloot in zicht kwam werden deze via elektrische kabels geactiveerd en vormden een niet te nemen barrière.

1880-1883 DE GROTE VERBOUWING

Tegen de toren word een kazerne gebouwd, er worden buskruitmagazijnen, kazematten en schuilplaatsen voor de manschappen gemaakt. Alle gebouwen krijgen een dikke aarden laag om ze te beschermen tegen de nieuwste uitvinding: de mortier. In 1913 werd Fort De Ruijter omgedoopt tot Fort Sabina Henrica.

1914-1918 DE GROTE OORLOG

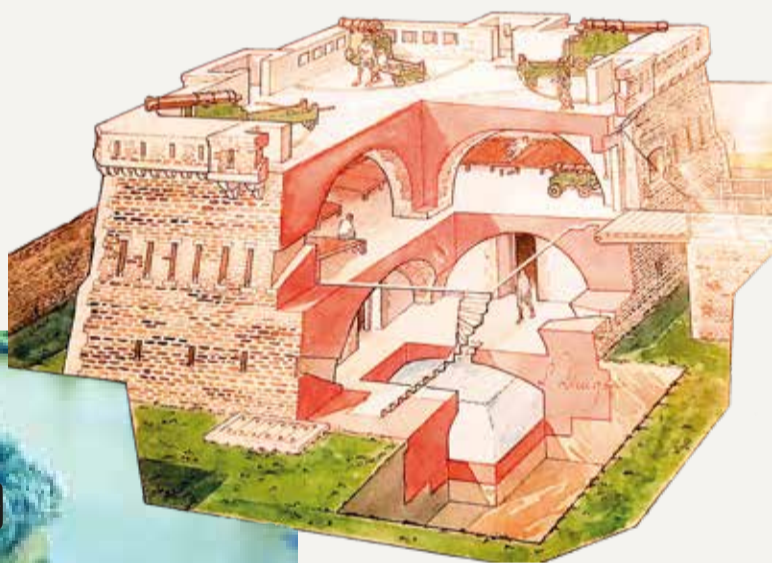
De grote oorlog brak uit: een volledige mobilisatie van het leger. Op het fort werden 400 man van zowel Infanterie als van de Kustartillerie gelegerd. Doordat Nederland neutraal bleef in deze oorlog hadden de manschappen op het fort weinig te doen en was verveling de grootste vijand.

1940-1945 DE TWEDE WERELDOORLOG

Gedurende de mobilisatie in mei 1940 was het fort wederom in functie als legeringslocatie. Op 12 mei verliet een groot deel van de 500 manschappen het fort. Daarna werd het als schuilplaats voor de burgerbevolking gebruikt tot Heijningen op 6 november 1944 werd bevrijd.

1950-1981 DE GROTE VERANDERING

Nog tot in de jaren 50 en 60 van de 20e eeuw werd het fort benut als munitiedepot. In 1977 werd het verkocht aan de gemeente Fijnaart en Heijningen, die het in 1981 verkocht aan Staatsbosbeheer.

1. Fortwachtershuis
2. Poortgebouw
3. Tour Modèle
4. Kazerne
5. Kruithuis
6. Caponnière
7. Terreplein
8. Enkele Remise
9. Dubbele Caponnière
10. Dubbele Kazemat
11. Geschutopstelling
12. Batterijpost
13. Bomvrije Kruitopslag
14. Dubbele Remise
15. Fort Gracht

 Op de locaties met dit icoon overwinteren vleermuizen. In de winter zijn daarom deze ruimtes gesloten.